

Kováts-Németh Mária

Egy könyv margójára

Duray Miklós:

Rendszerváltozás, rendszerváltoztatás, rendszerváltás a Kárpát-medencében 1963-2015.

I-II. kötet.

Antológia Kiadó, Lakitelek, 2016

„Csak az a nép vív ki tiszteletet maga iránt, amely küzdeni tud saját érdekeiért.”

Duray Miklós legújabb kötetében a Felső- Magyarország, a felvidéki magyarság sorsával mutatja be az elszakított területeken, Kárpát-medencében élő magyarság sorsát. Bár a határon túl mindegyik országban másképpen törekedtek sajátos, de lényegében azonos céljaik megvalósítására, a sors közös. A két kötetes mű a kisebbség sorsát, az egyén és a közösségek küzdelmét: sikereit - kudarcait, vállalásait – veszélyeit, a méltatlan és méltányos intézkedések következményeit 50 év eseményeinek időívében szemlélteti, elemzi, értékeli a szerző, mintegy utat mutatva a legalapvetőbb kérdésekben.

Mit jelent magyarnak lenni? Egyáltalán hova tartozik az ember, ha magyarnak született, de nem a mai Magyarországon, hanem az elcsatolt területek egyik történelmi városában, nevezetesen: Losoncon. Duray Miklós politikus, közíró erről a következőképpen vall: magyar vagyok és „megegyéb”. „Megegyéb”: katolikus, kálvinista-protestáns, zsidó, hugenotta, német, francia, szláv ősökkel. A család nagy része fél évezrede Magyarországon élt, s három évszázada magyarrá lett. „Ez felér a kettős honfoglalással.”

Nem éltek semmikor sem a „szabadság” választást kínáló módosítási lehetőségeivel. Miért? Aki enged a gyakori választási lehetőségeknek, s módosítja korábbi döntéseit, az gyökeretelenné válik. Súlyos mondatok ezek, üzenet a mának. A sokszori választás/változtatás lehetősége valóban az önazonosság zavarát okozhatja. „Ez a demokrácia veleszületett betegsége.”

Demokrácia vagy diktatúra? A volt szocialista országokban valóban okozhat tudati kavargást, melyik társadalmi berendezkedésben jobb élni: az átlátható, egyenlősdi sugalló diktatúrában vagy a szabadságot deklaráló demokráciában. A történelem, a tudományos elemzések sora is azt bizonyítja, jobb demokráciában élni. Mi a probléma mégis? „A demokrácia általam megélt rossz élményei legalább annyira undorítóak, mint a kommunizmus államvédelmiseinek módszerei.” – írja Duray Miklós. S a lényeg a különbség: amiért a diktatúrában börtön járt, azért a demokráciában lelki szenvedés, mellőzés, köpködés, rágalmozás, szellemi undor... A diktatúra egyértelmű, mint a szakadék, aki belezuhan, alig éli túl. A demokrácia olyan, mint a lép: bűdös, de van esély a túlélésre, ha nem véti el a lépést az ember; ha odalép, ahová irányítják.

Hol történik a hiba? Valószínű a céltévesztésben: a diktatúrában világos a cél, aminek megvalósításáért összefognak az emberek, önként a sikerért, s a siker a szűkebb és tágabb közösségé, a magyaroké. S a demokráciában a cél az egyén hatalma, az egyén vágyainak mindenáron való kielégítése. Döbbenetes az a mérleg, amellyel Duray Miklós szembesít bennünk.

„Életem egyetlen eredményes korszaka az volt, melybe beleesik két bebörtönzésem.” A börtönévek oka, egyrészt közismertté vált, hogy ellenálló, hogy jelentéseket írt a felvidéki magyarok helyzetéről Londonba, Párizsba; és hálózatot épített a magyar iskolák megmentésére. Közben elvitték, bezárták, bíróság elé állították, hazaengedték, majd

kezdődött előről. De sikerült megmenteni a magyar iskolákat, és aztán megbukott a kommunista rendszer. „Ezért érdemes volt élni.” S az eltelt 25 év? Szóra sem érdemes, minden gazemberség folytatódott. De a csúcsművek azokról szólnak, akik a lából a hegyre jutottak. Tehát: „Fel a hegyre magyar!”

A kisebbségi kérdés. Az alapkérdés: értjük-e, tudatosul-e bennünk, hogy a kisebbségek létének megóvása egyúttal az emberiség emberi arculatának megőrzése. Minden társadalomban létezett/létezik kisebbségi kérdés. Kivétel az individualizmusra épülő társadalom, mely megszüntetné a kisebbségek csoportlényegét; a totalitárius társadalom pedig a létezésüket, s így nem jöhetne létre igazi feszültséggóc. Ugyanakkor minden társadalomban megnyilvánulnak a monista törekvések is, mert az ember szeret mindent saját képére formálni, amely szükségszerűen pluralista is. Ha a pluralizmus nem érvényesülhet szabadon, akkor a társadalmat csak diktatúrával lehet összetartani. A pluralizmus elve emberi és demokratikus, ha az egyéniség tiszteletén alapul.

A kisebbségi kérdés a demokráciától függ. A demokrácia az emberiség régi álma. ezért a monista elvű rendszerek is demokratikusnak hazudják magukat, s a pluralista rendszerekről is kiderül, hogy áldemokráciák. Bibó véleményét idézi Duray Miklós, melyet alapnak kellene tekinteni: „... a politikában hazudni nem lehet. Pontosabban: lehet itt-ott hazugságot mondani, de nem lehet hazugságra politikai konstrukciókat, politikai programot építeni.” A politikai hazugság ugyanis nem egyszerűen intellektuális ellentmondás, hanem erkölcsi konfliktus. Ez az igen és a nem kimondásában, vállalásában realizálódik. A nem kimondása a személyiség erkölcsi autonómiája, az igen kimondásához elég az önmehtagadás, a behódolás, a passzivitás. A kisebbségi kérdés az egyén vagy csoport öntudatának erősödésével függ össze, s így jelenti az öntudatos társadalmi egységeknek a hatalommal való konfliktusát.

Kisebbségi lét és kompromisszum. A kompromisszum komoly probléma, ha a kisebbség kompromisszumokkal akarja megelőzni az elnyomásra irányuló erőszakot. A megelőzés, ebben az esetben, a lényeg jelentős részének feladását jelenti, ami az önfelszámolás folyamatának a kezdete. Tévedés azt hinni, hogy az asszimiláció vagy az integrálódás természetes és nem erőszakos.

Duray Miklós felhívja a figyelmet a napjainkban oly jellemző megosztottságra. Az érvényesülési lehetőség nagy csalétek. A karrier vonzásában létrejönnek a csoportosulások. Megszívlelendő a figyelmeztetés: „A kisebbség belső megosztásának folyamatát a kisebbség teljes szegregációja kíséri, mégpedig a leválni nem akarók fokozatos politikai elszigetelésével és az asszimilációt elfogadó egyénekkal való szembeállításával.”

Mi lehet a kisebbségi törekvések legfőbb célja? Nem lehet önmaga felszámolása, nem lehet a hatalom birtoklása, „hanem csakis a teljes társadalmi és politikai egyenjogúsítás.” Fel kell ismerni a hatalom eszközeit a nyelvi és a civilizációs kommunikációjában, mely azt a látszatot kelti, hogy a kisebbség nyelve a félműveltek nyelve, a többség nyelve pedig a főlemelkedés lehetősége.

A magyar nyelv gazdagsága világszerte elismert, nincs mit szégyellni. A többség nyelve az adott helyzetekben valóban lehet a kiemelkedés eszköze. A többség nyelvét ismerni kell a kellő tájékozottsághoz. A kisebbség nyelvének ápolásáért pedig valamennyi kultúraközvetítő felelős: a család, az iskola, a közösségek, a nemzet, az egyház és az állam is. Duray Miklós politikus, közíró kétkötetes művét feltétlen ajánlom diákoknak, szakembereknek, politikusoknak tanulmányozásra: